

colloquium-journal

ISSN 2520-6990

Międzynarodowe czasopismo naukowe

**Medical sciences
Chemical sciences
Pedagogical sciences
Agricultural sciences
Philosophical sciences
Psychological sciences**

№4(163) 2023

Część 1

УДК 373.3.091

Бабаян Юлія Олександрівна
Миколаївський національний університет імені В.О.Сухомлинського

ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗМІСТУ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ

Babaian Yuliia
Mykolaivskiy National Sukhomlynskiy University

FORMATION OF JUNIOR SCHOOLCHILDREN'S COMPETENCIES IN THE CONTEXT OF PRIMARY EDUCATION CONTENT TRANSFORMATION

Анотація.

Зміст освіти в умовах сьогодення має особливе значення. Він має забезпечити необхідні знання та компетентності для життя людини у сучасному світі. У статті розкрито зміст поняття «компетентність». Розглянуто основні підходи до тлумачення сутності зазначеного поняття. Показано, що спільним для всіх спроб є розуміння компетентності як специфічної здібності або здатності індивіда, необхідної для успішного задоволення індивідуальних і соціальних потреб, для ефективного розв'язання поставлених завдань і проблем, що виникають в реальних ситуаціях повсякденного життя, виробничої та суспільної діяльності. Проаналізовано особливості формування компетентностей в умовах трансформації змісту початкової освіти.

Abstract.

The content of education is of particular importance. It should provide the necessary knowledge and competencies for life in the modern world. The article reveals the content of the concept of «competence». The main approaches to the interpretation of the essence of this concept are considered. It is shown that common to all attempts is the understanding of competence as a specific ability or ability of an individual necessary to successfully meet individual and social needs, to effectively solve problems and problems that arise in real situations of everyday life, production and social activities. Analyzes the peculiarities of competence formation in the context of the transformation of the content of primary education.

Ключові слова: зміст освіти, зміст початкової освіти, компетентність, ключові компетентності, цінності

Keywords: content of education, content of primary education, competence, key competencies, values

Початкова освіта – це перший освітній рівень, на якому закладаються основи загальноосвітньої підготовки учнів. У зв'язку з цим вкрай важливим завданням навчання в початковій школі у світлі реалізації концепції НУШ є не лише формування у школярів певних знань, загальнонавчальних умінь та навичок, а й забезпечення подальшого становлення особистості молодшого школяра, розвитку його розумових здібностей, і в першу чергу – навчання дітей творчо і самостійно мислити. Мислення та розумовий розвиток учнів здійснюється в органічній єдності з формуванням у них дійових знань.

Формування цінностей, розвиток необхідних компетентностей та наскрізних умінь молодших школярів сьогодні посідають важливе місце у змісті початкової освіти. Не підлягає сумніву той факт, що людина, яка володіє чітко сформованими установками (зацікавленість у змінах та інноваціях, критичний світогляд, почуття солідарності, почуття відповідальності та моральна самостійність), і яка за потреби знає, як знайти нову інформацію, виявляється й краще готовою до отримання своєї культурної та професійної підготовки.

Науковці наголошують, що смислом і метою сучасної освіти повинна стати людина у постійному розвитку, її духовне становлення, гармонізація її відносин з собою та іншими людьми, зі світом. При такому підході, на думку Т.М. Степанової зміст освіти визначають не знання, а суб'єкт, який має

свободу вибору змісту освіти для задоволення своїх освітніх, духовних, культурних, життєвих потреб, що позначається на становленні його індивідуальності, можливості самореалізації в культурно-історичному просторі [7].

Науковці наголошують, що початкова освіта на сучасному етапі не повинна обмежуватися лише наданням учням міцного запасу знань та вихованням інтересу до подальшого навчання; вона також повинна формувати ставлення та цінності, які охоплюють духовне життя особистості. Такі особистісні якості, як розсудливість, почуття відповідальності, щедрість, чутливість та дух незалежності так само важливі, як й інтелектуальні можливості, зокрема здатність визначати центральне питання, узагальнювати відповідним чином, розрізняти цілі та засоби, співставляти причину та наслідки тощо.

Однією із тенденцій оновлення змісту початкової освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітнього простору є орієнтація освітніх програм на набуття учнями наскрізних умінь, ключових та предметних компетентностей і на визначення ефективних механізмів їх запровадження.

Зростаюче значення ключових компетентностей підкреслюється також іншими тенденціями: швидкою еволюцією та мобільністю робочого світу, зростаючою кількістю практичних проблем, які потрібно вирішувати тощо. Цей зовнішній тиск

системи поєднується з іншим, внутрішнім, діючи в тому ж напрямку: учні, батьки та ті вчителі, які здатні бачити за горизонтом власного предмета, все більше відчувають потребу в навчанні, зосередженому не лише на основоположних поняттях, але також на навичках, які можуть забезпечити оволодіння отриманими знаннями, їх збагачення та оновлення. Ця тенденція чітко виражена, насамперед, на рівні освітніх цілей та завдань.

Природа компетентності полягає в тому, що оптимальні результати у вирішенні проблем можна одержати лише у випадку глибинної особистісної зацікавленості людини. Повноцінно можуть жити та працювати лише ті люди, які здатні зробити самостійний вибір і прийняти самостійне рішення.

Саме ці обставини зумовлюють необхідність оволодіння ключовими компетентностями, які дають особистості можливість реалізовувати в житті пізнавальний (обсяг і якість інформації, способи оволодіння знаннями, вмінням вчитися, підходом до знань як інструменту розв'язання життєвих проблем), духовно-моральний (етичні норми, смислоттєві та духовні цінності, життєві стратегії, цілі, переконання), творчий (наявний репертуар вмінь та навичок, здібностей до творчих, продуктивних та репродуктивних дій, міра їх реалізації у певній сфері діяльності та спілкуванні), комунікативний (культура спілкування, діалогу, толерантність, характер та міцність контактів з людьми, багатство системи і репертуару соціальних ролей, які виконує особистість), естетичний (рівень та інтенсивність художніх потреб та інтересів особистості) потенціали. Всі вони компетентісно спрямовують процес розвитку та саморозвитку особистості.

«Словник іноземних мов» пояснює «компетентність» як володіння знаннями, які дозволяють судити про будь-що, висловлювати вагому авторитетну думку [5, с.281].

Словник української мови дає таке визначення: компетентний – це той, хто «має достатні знання в якій-небудь галузі, з чим-небудь добре обізнаний, тямучий, ґрунтується на знанні, кваліфікований» [6, с.250]. Тлумачний словник сучасної української мови за редакцією В. Бусела розглядає компетентність як певну суму знань особистості, яка дозволяє їй судити про що-небудь, висловлювати переконливу, авторитетну думку [1].

В. Шапар у сучасному тлумачному психологічному словнику дає таке визначення: «компетентність – психосоціальна якість, яка означає силу і впевненість, що виходить із почуття власної успішності й корисності, які дають людині усвідомлення своєї спроможності ефективно взаємодіяти з оточенням» [8, с. 202].

Філософське поняття позначає компетентність як інтегральну властивість особистості, яка характеризує її прагнення і здатність (готовність) реалізувати свій потенціал (знання, вміння, досвід, особисті якості тощо) для успішної діяльності у визначеній галузі. На думку філософів, ключові компетентності – це група базових цінностей, від

яких залежить успішність життя особистості в майбутньому і які збігаються з принципами головних теорій моралі сучасного суспільства: досягнення успіху, вибір власного напрямку самореалізації в житті, розуміння себе й власного внутрішнього світу, глибокі особистісні стосунки.

Дж. Равен визначає компетентність як можливість установалення зв'язку між знаннями й ситуацією, як здатність знайти, виявити знання й дію (процедуру), які можна застосувати до розв'язання проблеми (соціальної ситуації). У своїй книзі «Компетентність у сучасному суспільстві, виявлення та розвиток» він розглядає компетентність як явище, «яке складається з великої кількості компонентів, багато з яких відносно незалежні один від одного, ... деякі відносяться до когнітивної сфери, а інші – до емоційної, ... Ці компоненти можуть замішувати один одного як складові ефективної поведінки» [4, с. 253].

Українські вчені О. Савченко, О. Пометун, О. Овчарук по-різному тлумачать поняття компетентності. Найбільшого поширення у вітчизняній науковій літературі набуло визначення компетентності як «сукупності знань і вмінь, необхідних для ефективної професійної діяльності: уміння аналізувати, передбачати наслідки професійної діяльності, використовувати інформацію».

Л. Сохань вказує, що «компетентність – це здатність людини вирішувати життєві проблеми, що ґрунтується на знаннях, досвіді, цінностях» [3, с. 7].

Н. Гавриш описує компетентність як особистісну, складну якість індивіда, що характеризує достатню його обізнаність, умілість, вправність у певному колі питань. Отже, на думку автора, компетентність – це особистісна характеристика, а компетенція – коло питань, за якими цю характеристику визначають. Компетенції є важливим компонентом структури особистості, в яких фокусується її життєвий досвід, здобутий особистістю в діяльності, взаємодії та спілкуванні [2].

Компетентність – це синонім понять «поінформованість», «обізнаність», «досвідченість», «авторитетність», що конкретизується щодо різних галузей (соціальної, культурної, комунікативної, життєвої, інформаційної, професійної, громадянської та ін.). Отже, компетентність – це загальна характеристика особистості, яка відображає високий рівень знань (умінь, навичок) та досвіду, компетенція – це коло питань, у яких особистість є обізнаною і на основі чого їй може бути надане коло обов'язків та повноважень.

Висновки. Одним зі шляхів оновлення змісту освіти й узгодження його із сучасними потребами, інтеграцією до європейського та світового освітнього простору є орієнтація навчальних програм на набуття ключових компетентностей і на створення ефективних механізмів їх запровадження.

Суть нової української школи полягає в переході від школи, де дітей напихають знаннями, до школи компетентностей XXI століття, школи для життя. Тобто вона буде давати не лише знання, а

знання з умінням їх застосовувати. Це вимога нового змісту освіти, нових методик викладання вчителів і нового освітнього середовища.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад і голов. ред. В. Т. Бусел. К., Ірпінь : ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.

2. Гавриш Н. В. Орієнтація на розвиток суб'єктності студента у процесі підготовки професійно компетентних фахівців з дошкільної освіти. *Зб. наук. праць Бердян. держ. пед. ун-ту. Сер. : Педагогічні науки*. Бердянськ : БДПУ, 2007. С. 44–49.

3. Життєва компетентність особистості: науково-методичний посібник / за ред. Л.В. Сохань, І.Г. Єрмакова, Г.М. Гессен. К.: Богдана, 2003. 520 с.

4. Равен Дж. Компетентность в современном обществе: выявление, развитие и реализация. М.: КоГито-Центр, 2002. 257 с.

5. Словник іншомовних слів / Уклад. С.М. Морозов, Л.М. Шкарапута. К.: Наукова думка, 2000. 680 с.

6. Словник української мови. Т. 4. К.: Наукова думка, 1973. 840 с.

7. Степанова Т.М. Компоненти і чинники змісту освіти. *Вісник інституту розвитку дитини. Серія: Філософія, педагогіка, психологія*. 2012. № 12. С.35-41.

8. Шапар В.Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.